

Легалізація, правовий статус та проблематика канабісу, синтетичних канабіноїдів у межах судово-експертної діяльності

Тетяна Кутя

старший судовий експерт, Харківський науково-дослідний експертно-криміналістичний центр Міністерства внутрішніх справ України, м. Харків. Україна, e-mail: Lucta2017@gmail.com

Розглянуто проблему незаконного обігу канабісу та синтетичних канабіноїдів в Україні. Акцент зроблено на викликах для правоохоронних і експертних органів, міжнародній практиці регулювання, а також важливості наукового підходу до аналізу цих речовин.

Ключові слова: канабіс; синтетичні канабіноїди; наркотичні речовини; незаконний обіг; контрольовані речовини; легалізація; міжнародне регулювання; Україна.

Legalization, Legal Status and Problems of Cannabis, Synthetic Cannabinoids in The Framework of Forensic Activities

Tetiana Kutia

The paper examines the problem of illicit trafficking of cannabis and synthetic cannabinoids in Ukraine. The emphasis is on the challenges for law enforcement and expert bodies, international regulatory practice, and the importance of a scientific approach to the analysis of these substances.

Keywords: cannabis; synthetic cannabinoids; narcotics; illicit trafficking; controlled substances; legalization; international regulation; Ukraine.

В Україні сьогодні гострою проблемою є поширення в незаконному обігу наркотичних речовин, що мають виражену дію на психіку людини й можуть становити загрозу національній безпеці, завдають шкоду генофонду нації, перешкоджають гармонійному формуванню особистості й негативно впливають на функціонування держави й суспільства, викликаючи занепокоєння громадськості. Незаконний обіг наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів та прекурсорів є однією з провідних соціальних проблем. Канабіс залишається найпоширенішою і найдоступнішою забороненою речовиною. Споживання населенням продуктів канабісу, як і раніше, пере-

важає. Останнім часом світ активно переглядав питання використання канабісу та його похідних з медичною та науковою метою. Зазвичай заходи щодо легалізації обмеженого медичного вживання канабісу та його похідних насамперед здійснюються там, де раніше реалізувалися програми застосування канабісу в медичній практиці та з науковою метою. Більшість країн Європейського союзу вже повністю або частково легалізували вживання канабісу або продуктів на його основі. У багатьох країнах шлях до легалізації був тривалим, він пройшов через ініціативи використання канабісу з медичною метою з різним ступенем дозволів та обмежень.

Основним документом у міжнародній системі контролю наркотичних засобів є Єдина конвенція ООН про наркотичні засоби 1961 року [1]. У грудні 2020 року Комісія ООН з наркотичних засобів розглянула підготовлені Всесвітньою організацією охорони здоров'я рекомендації щодо послаблення міжнародного регулювання канабісу. За результатами розгляду ухвалено рішення виключити канабіс із переліку особливо небезпечних наркотичних засобів, як результат: у світі набуває актуальності дослідження властивостей канабісу та його похідних [2]. Також останнім часом в Україні почастишали випадки вилучення з незаконного обігу різноманітних видів продуктів (желейних цукерок, тістечок, напоїв, масел, лосьйонів, капсул, таблеток тощо), електронних сигарет та рідин для паління (вейпінгу), у складі яких виявляють наркотичні засоби і психотропні речовини з рослин роду коноплі, зокрема, які можуть містити тетрагідроканабінол або канабідіол. Використання ширшого синтезу нових речовин із наркотичною та психотропною дією є складним завданням для правового регулювання, експертних установ, митних та правоохоронних органів. Ми вважаємо, що така актуальна проблема, як дослідження та використання канабісу з різною метою і з різним ступенем дозволів та обмежень потребує вдосконалення правового регулювання і нових методик судової експертизи.

У підпільних лабораторіях постійно синтезують нові речовини. Так, у 2010 році на європейський ри-

нок потрапила 101 нова речовина. 2011 рік характеризується різким сплеском розповсюдження на території України широкого спектру синтетичних сполук, які по суті є структурними аналогами раніше відомих наркотичних засобів та психотропних речовин, зокрема, так званих синтетичних канабіноїдів. Синтетичні канабіноїди — це клас хімічних речовин, створених для взаємодії з канабіноїдними рецепторами в мозку людини подібно до дії натурального тетрагідроканабінолу, основного психоактивного компонента, який міститься в рослині роду коноплі, тобто вони імітують ефекти тетрагідроканабінолу та інших канабіноїдів. Однак синтетичні канабіноїди відрізняються від природних канабіноїдів структурою, і їх вплив на організм може бути непередбачуваним. На жаль, компетентні установи не можуть достатньо оперативно перевіряти небезпеку таких речовин та вносити їх до списків контрольованих речовин. Тому утворюється тимчасовий проміжок, коли будь-яка речовина деякий час залишається в одній із країн, так би мовити, неконтрольною, тобто в певному сенсі легальною. Складність цих речовин також полягає в правовому визначенні, оскільки не всі вони належать до списку заборонених речовин. Складно встановити їх вплив на здоров'я, тому що часто відсутня інформація про їхню дію, особливо за тривалого вживання. Вивчення синтетичних канабіноїдів важливе для розуміння їхніх ефектів, шкоди та шляхів регулювання, особливо з урахуванням їхньої популярності на «чорному ринку».

Через величезну кількість нових синтетичних канабіноїдів дуже ймовірно, що експерти можуть зіткнутися з невідомою речовиною в якому-небудь трав'яному продукті й запідозрити наявність у ньому нового синтетичного канабіноїду. Однак ідентифікація цієї невідомої речовини буде пов'язана з великими труднощами в разі відсутності доступу до еталонів та еталонних спектрів, а також відповідної літератури й досліджень. Тому для ідентифікації цієї нової речовини її спочатку необхідно виокремити з трав'яної суміші у формі чистого / збагаченого з'єднання, для визначення властивостей якого можна застосовувати різні аналітичні методи [3].

Особливо важливо забезпечити доступ експертам до еталонних матеріалів і довідкової літератури з наркотиків, що є предметом зловживання, та методів аналізу. Окрім того, експерт має бути в курсі останніх тенденцій у галузі аналізу наркотиків та методів дослідження. Спеціалістам необхідно знати процес синтезу психотропних речовин, прекурсорів, які використовуються в цьому процесі, та інших речовин для надання консультацій оперативним співробітникам і слідчим, а також застосовувати спеціальні знання під час огляду місця події (огляду місця виготовлення аналізованих психотропних речовин). У будь-якому разі міжнародна практика судової експертизи підконтрольних речовин потребує застосування провідних методів досліджень, що забезпечують обґрунтованість, достовірність та відтворюваність результатів і як наслідок — надання науково-обґрунтованих

висновків, які базуються на принципах законності, незалежності, об'єктивності й повноти дослідження.

Проблема незаконного обігу наркотичних речовин, зокрема канабісу та його синтетичних аналогів, залишається актуальною для України і світу. Незважаючи на міжнародні тенденції до легалізації канабісу з медичною та науковою метою, зловживання цими речовинами становить серйозну загрозу для здоров'я населення і національної безпеки. Швидке зростання кількості нових психоактивних сполук ускладнює діяльність експертних, правоохоронних і митних органів. Для ефективної боротьби з цим явищем необхідні сучасне технічне оснащення, доступ до еталонних матеріалів, обізнаність фахівців щодо нових речовин, а також міжвідомча та міжнародна співпраця.

Перелік джерел посилання

1. Конвенція Організації Об'єднаних Націй про боротьбу проти незаконного обігу наркотичних засобів і психотропних речовин : прийм. Генасамбл. ООН 20.12.1988 р. ; ратифік. Постанов. ВР України від 25.04.91 р. № 1000-XII. URL: https://www.unodc.org/pdf/convention_1961_en.pdf (дата звернення: 12.09.2025).
2. Про наркотичні засоби, психотропні речовини і прекурсори : Закон України від 15.02.1995 р. № 60/95-ВР (зі змін. та допов.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/60/95-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 12.09.2025).
3. Давидюк П. П., Вартузов В. В., Посільський О. О., Замошець О. П., Кахановський Ф. М., Стальмахович С. І., Мелешко Р. А. Міжвідомча методика дослідження наркотичних засобів з рослин конопель та маку снотворного : метод. посіб. / за ред. П. П. Давидюка. Київ, 2009. 80 с.